AVİM Yorum • No: 2026 / 81 • Ağustos

ERMENİSTAN'DA KİLİSE-HÜKÜMET GERİLİMİ VE İSTANBUL ERMENİ PATRİKHANESİ'NİN TUTUMU

Mehmet Oğuzhan TULUN

Analist

Daha önce birkaç vesileyle yazdığımız gibi; İstanbul Ermeni Patriği (resmi adıyla Türkiye Ermenileri Patriği) II. Sahak Maşalyan son zamanlarda ilk göreve başladığı zamana kıyasla farklı davranmaya başlamıştır. Göreve geldiği dönemde kendisini Türk Ermeni topluluğunun sorunlarına resmi makamlarla ahenk içerisinde çözüm bulmaya adayan II. Sahak, artık günümüzde bariz bir şekilde siyasi hareket etmeye ve Türkiyenin Güney Kafkasya politikasını ve Ermenistan ile normalleşme sürecini dikkate almayan açıklamalar yapmaya başlamıştır. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

- Tarihi ve toplumsal gerçeklerle çelişir şekilde Türk Ermenilerine diaspora olarak hitap etmiştir,[1]
- Türkiye Cumhuriyetinin kurucu belgesi olan Lozan Antlaşmasına ve Cumhuriyetin laik anayasal düzenine aykırı bir biçimde İstanbul Ermeni Patrikhanesi için tüzel kişilik talep etmiştir,
- Ermenistan Cumhuriyetinin bir iç meselesi olan Nikol Paşinyan hükümeti-Eçmiadzin Katolikosluğu yönetimi tartışmasında kilise dayanışması gerekçesiyle Katolikos II. Karekin lehine taraf olmuştur.

Bu tutumun ışığında II. Sahak, Türk Ermenilerine dini önderlik etme görevine aykırı biçimde siyasi bir tutum içine girdiği izlenimini vermektedir. Eçmiadzin Katolikosluğu yönetimi ile Paşinyan hükümeti arasındaki son gelişmeler[2] ise II. Sahakı bir kez daha din ve siyaset ikileminin tarafı yapmıştır.

Ermenistanda Eçmiadzin Katolikosu II. Karekine eleştirel yaklaşan bir papazın kilise yönetimi tarafından görevden alınması karşısında söz konusu papaz mahkemeye başvurarak kilise yönetimi kararına itiraz etmiş, itiraz sonrasında başlayan soruşturma çerçevesinde II. Karekin ve Katolikosluğun Yüksek Ruhani Konseyin beş üyesi yargılanmaya başlamıştır. 10 Ağustosta II. Sahak önderliğindeki İstanbul Ermeni Patrikhanesi durumu eleştiren aşağıdaki bildiriyi yayınlamıştır:[3]

> "Ermeni Apostolik Kilisesine yönelik son dönemlerde benimsenmiş olan olumsuz tutumun Ermenistanda ve diasporada yaşayan halkımız için derin bir üzüntü kaynağı olduğu bilinen bir gerçektir. Ana Taht Surp Eçmiadzin Kilisesi yüzyıllar boyunca halkımızın imanı açısından bir çekim kuvveti, ulusal ve dinî bütünlüğümüzün temel

direğidir. […]

Bu bağlamda tüm Ermeniler Katolikosu ile kilisenin yüksek rütbeli episkoposlarına karşı yürütülen yargı süreci ve onlara yönelik suçlamalarla ilintili olarak dünyevi makamlar karşısında hesap vermeye çağrılmaları Ermeni Kilisesinin onurunu incitmektedir. […]

Ermeni Kilisesi diasporada da halkımızın dinî, millî ve toplumsal yaşamında önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla Ana Tahtın egemenliğini zayıflatacak veya dokunulmazlığına yönelik her adım kilise ve toplum arasında asırlar içinde kenetlenmiş bağları da zayıflatacaktır. [☀ Dolayısıyla Kiliseyle ilgili konularda tüm Ermenileri Katolikosunun ve ona bağlı kurumların söylemlerinde suç unsuru aramayı anlamsız ve yaralayıcı buluyoruz. […]

Türkiye Ermenileri Patrikliği olarak tüm Ermeniler Katolikosuna ve onun yüksek dereceli episkoposlarına dayanışmamızı ilan ediyoruz. Tüm sorumluları Ermeni Kilisesinin ve ruhanilerinin kararlarını sivil yargı makamlarına taşımamaları konusunda uyarıda bulunuyoruz. […]"

Burada dikkat çeken birkaç önemli husus vardır:

Eçmiadzin Katolikosluğu ve İstanbul Patrikhanesi, Ermeni Apostolik Kilisesinin dört ana idari merkezinden ikisidir. Eçmiadzin Katolikosluğu kıdem açısından birinci sayılmasına rağmen idari merkezler bağımsız faaliyet göstermektedir ve diğer merkezlere hesap verme yükümlülükleri yoktur. Bunun ötesinde İstanbul Patrikhanesi; Osmanlı Devletinin geniş bir coğrafyada yüzyıllarca süren baskın siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel gücü sebebiyle prestij bakımından Eçmiadzin Katolikosluğunun önüne geçmiş, Ermeni dünyasında bir çekim gücü haline gelmiştir. İstanbul Patrikhanesi 10 Ağustos bildirisiyle Eçmiadzin Katolikosluğunu fazlasıyla ön plana çıkarmış ve Patrikhanenin tarihi prestijini zedelemiştir.

İstanbul Patrikhanesi Türkiyede faaliyet gösteren bir kamusal kurumdur ve yetkisi Türkiyenin Ortodoks Ermeni kökenli vatandaşlarının dini ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak ile sınırlıdır. Ancak 10 Ağustos bildirisinde sürekli olarak küresel çapta Ermeni halkına vurgu yapılmış ve Ermeni Diasporasına dikkat çekilmiştir. Türkiyenin Ermeni kökenli vatandaşları (yani Türk Ermeniler) toplumsal yaşantılarının ezici çoğunluğunu Türkiyenin geri kalan vatandaşları ile sürdürmektedir, yani kaderleri fiiliyatta Ermenistanda veya Diasporada yaşayan Ermenilerle değil, Türkler ile ortaktır. İstanbul Patrikhanesi bir Türk kamusal kurumu olduğunu dikkate almayıp pan-Ermeni milliyetçiliğine vurgu yapmıştır. Unutulmamalıdır ki pan-Ermeni milliyetçiliği tarihte hem Osmanlı Devletine hem de Türkiye Cumhuriyetine karşı çeşitli vesilelerle düşmanlık beslenmesi için araçsallaştırılmıştır.

Şu anda Türkiye ile komşusu Ermenistan arasında hassas dengeler üzerine oturtulmuş bir normalleşme süreci devam etmektedir. Ermenistan ile sağlıklı ve sürdürülebilir bir ilişki kurulması Türkiyenin Güney Kafkasya ve ötesindeki dış politika öncelikleri arasında yer almaktadır. Eçmiadzin Katolikosluğu yönetiminin yargılanma süreci ise karmaşık siyasi ve toplumsal unsurlar içeren Ermenistanın bir iç meselesidir. Kilise dayanışması adı altında

bile olsa bir Türk kamusal kurumu olan İstanbul Patrikhanesinin Ermenistanın iç meselesine müdahil olması Türkiyenin dış politika çıkarlarıyla çakışmaktadır ve şüphesiz Ermenistan hükümetinde rahatsızlık yaratmaktadır. Buna ilaveten II. Karekin yıllardır Türkiye ve Türk karşıtlığı ile bilinmektedir ve kendisi Türkiye-Ermenistan normalleşme sürecine karşı çıkan çevrelerde bir siyasi muhalefet lideri gibi davranmaktadır. İstanbul Patrikhanesinin böylesine tartışmalı bir kişiye destek çıkması tarihten gelen prestijli konumuna yakışmamakta, kamusal kimliğiyle de uyuşmamaktadır.

**Resim: II. Sahak Maşalyan (solda), II. Karekin (sağda) - Kaynak: News.am/Agos*

[1] Selenay Erva Yalçın, Türkiye Ermenileri Patriği Sahak IInin Son Açıklamaları Ve Görevinin Sınırları, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Yorum No: 2026/23, 3 Mart 2026, https://avim.org.tr/tr/Yorum/TURKIYE-ERMENILERI-PATRIGI-SAHAK-II-NIN-SON-ACIKLAMALARI-VE-GOREVININ-SINIRLARI

[2] Selenay Erva Yalçın, Ermenistanda Kilise Yönetimi Ve Hükümet Arasındaki Laiklik Gerilimi, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, Yorum No: 2026/79, 5 Ağustos 2026, https://avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENISTAN-DA-KILISE-YONETIMI-VE-HUKUMET-ARASINDAKI-LAIKLIK-GERILIMI

[3] Türkiye Ermenileri Patrikliği hukuki süreci eleştirdi, *Agos*, 10 Ağustos 2026, https://www.agos.com.tr/tr/haber/turkiye-ermenileri-patrikligi-hukuki-sureci-elestirdi-41470

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşime odaklanmaktadır.

Atıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan. 2026. "ERMENİSTAN'DA KİLİSE-HÜKÜMET GERİLİMİ VE İSTANBUL ERMENİ PATRİKHANESİ'NİN TUTUMU." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 81. Ağustos 14. Erişim Kasım 22, 2026. https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/ERMENISTAN-DA-KILISE-HUKUMET-GERILIMI-VE-ISTANBUL-ERMENI-PATRIKHANESI-NIN-TUTUMU

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır